

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 16

Augusti 1995

ISSN 1103-4156

Årets Elin Wägner-dag

samlade ca 170 personer som i Bergs bygdegård fick lyssna till en inspirerad och inspirerande *Solveig Ternström*. Hon är visserligen känd som värm-ländska men här i Berg kände hon sig som hemma, sa hon, eftersom mormor och mormorsmor var småländskor från Ör.

Elin Wägner har följt henne allt sedan hon på 60-talet fick ögonen på hennes idéer genom att läsa Bang. Väckarklocka och Kvarteret Oron gjorde starka intryck på henne. Den senare boken anser hon vara alltför förbisedd. "Där finns allt vi kvinnor behöver veta, att vi måste klara oss själva och att vi ska ha roligt. Precis som männen."

Det finns alltför många exempel på kvinnliga projekt som inte blivit av därför att en man inte velat ge sitt stöd. Självt har hon erfarenheter från Dramaten: när hon tillsammans med Margareta Byström gjorde om Dialogen fortsätter till en pjäs blev den refuserad av Ingmar Bergman, som tyckte den var "för mycket rätt på rödbetan".

Men Solveig Ternström har inte låtit sig nedslås av manlig självtillräcklighet. Nu har hon skapat ett eget produktionsbolag, Morsarvet, med allt vad det innebär av ekonomiskt ansvar. Elins ord "Tanken på en budget uppgjord av kvinnor kan få mig att spinna av välbehag" har varit till hjälp och uppmuntran. Hon har insett att utan makt över ekonomin kommer vi ingen vart med jämställdheten.

Men vi måste få de unga kvinnorna att läsa Elins böcker. Blir vi fler som anammar hennes idéer har vi möjlighet att påverka samhället mot Elins mål, "funktionell fattigdom". Och sedan tar vi efter männen, exploaterar våra visioner och gör dem till en ny svensk exportvara!

Flory belönad

Sannolikt den första, djupt medvetna och kunniga ekologisten i vårt land - så karaktäriseras *Flory Gate* av Upprörelsen, kvinnornas reformationsrörelse, som givit henne sitt diplom och en terrakottamedaljong med anledning av att de startat en grundkurs i teologi, gudinnelära, i Alla kvinnors hus i Stockholm.

Belöningen överlämnades vid Elin Wägner-dagen av *Marianne Enge Swartz* som också läste upp *Birgitta Onsells* motivering: "Flory Gate är en banbryterska, en förebild, en Moder Jord-prästinna som med sin jordgärning utfört en framtidsgärning." Vi som var med vid utdelningen instämde och applåderade hjärtligt Flory.

Årsmötet

medförde inga förändringar i styrelsen, där omval skedde av *Solveig Hammarbäck*, *Britt Mossberg* och *Karin Sahlström*. Även ordförande *Marianne Enge Swartz* omvaldes.

Uppropet mot våld i TV

som presenterades i förra numret av Bergsluft samlade 138 namnunderskrifter. Uppropet har skickats till Kanal 1, TV2, TV3 och TV4.

Från TV2 har vi fått en bekräftelse att man mottagit det. Där passar man också på att betona "att Sveriges Television, och därmed TV2, är klart medveten om det ansvar som ett public service-företag har i detta sammanhang. Detta tar sig uttryck i en mycket restriktiv hållning till visning av våldsinslag i våra program".

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ
Postgiro 22 21 27-3

Bergsluft

Redaktion: Marianne Enge och Solveig Hammarbäck

Telefon 0470-775557, 775515

Berömda och glömda Stockholmskvinnor

Elin Wägner är en av de 150 kvinnor som porträtteras i en ny och ovanlig bok. Den är skriven av Stockholmsguiden Lisbet Scheutz som under sina visningar började undra var kvinnorna fanns i Stockholms historia och miljö.

Efterforskningarna resulterade i fascinerande porträtt av kvinnor som levt och verkat i staden. De är alla födda före 1900 och ordnade geografiskt så att man kan bekanta sig med dem genom sju stadsvandringar.

Här möter ni många kvinnor som på olika sätt har anknytning till Elin Wägner, t.ex. Ellen Key, Fredrika Bremer, Honorine Hermelin och väninnan Marika Stjernstedt. En fascinerande bekantskap blev för mig Lotten von Kramer, som 1913 instiftade det könskvoterade - varannan damernas - Samfundet De Nio. För deras stora pris kunde Elin Wägner bygga Lilla Björka och hon blev senare en av medlemmarna.

Boken är utgiven på Trevis förlag och kostar ca 250 kr i bokhandeln.

/Marianne Enge Swartz

Lyft jorden mot himlen

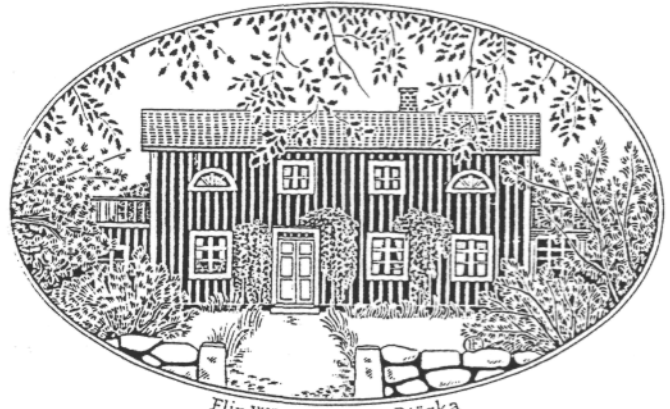
är titeln på en ny doktorsavhandling i sociologi med undertiteln *Växande i kvinnogrupper och kvinnliga nätverk* (Carlssons förlag). Där slår *Margareta Ljung* fast att kvinnor behöver samhörighet med andra kvinnor om de ska kunna göra sig hörda och få ökat inflytande i samhället.

Fogelstadgruppen presenteras som pionjärer med visioner. För att uppnå målet, "kamratsamhället", var det viktigt att betona den enskilda människans specifika betydelse samtidigt som man ville upphäva motsättningen mellan det personliga och det offentliga. Trots den starka gemenskapen och vänskapen mellan Fogelstad-gruppens medlemmar fick man så småningom känna av slitningar och konflikter. *Margareta Ljung* lyfter i kapitlet om Fogelstad fram Elin Wägner som den realistiska, den som såg och erkände att även kvinnor kunde göra misstag och att det inte tjänade något till att försöka dölja dem. Tvärtom var de begångna misstagen ett värdefullt arv att lämna över till nästa generation kvinnor att lära sig av.

Avhandlingen leder fram till ett antal intervjuer med yngre och medelålders kvinnor där Elin Wagners tro på kvinnogemenskapens betydelse för kvinnors utveckling till fullo bekräftas.

/Solveig Hammarbäck

Rapport från Lilla Björka

Elin Wagners Lilla-Björka

Det kunde vi inte drömma om! Att intresset för Lilla Björka skulle vara så stort och att det skulle hända så mycket på tre sommarmånader.

Det började redan 24 april då en grupp från Pensionärsuniversitetet i Växjö kom på besök. Sedan har det varit en ständig ström, bl.a. flera studiecirkel och två av våra politiska partier i kommunen med *Carin Högstedt* och *Charlotte Branting* som resp. initiativtagare.

En regnig kväll lyckades Fredrika Bremer-kvinnorna i Växjö hitta vägen till Lilla Björka. *Karin Sahlström* kom en annan kväll med ekologiska rådgivare från länet. Ett vackert stilleben blev det när Matbiten Ansa hade dukat fram en läcker supéplanka i matsalen åt Växjös soroptimister.

Den 15 juni var det premiär för teatercafé. Bokbussen hade engagerat *Mary Lou Ward* från Kroobergsteatern, som gav "Kaffetårar och andra bullar" med texter av Elin, Moa och Karin. Det var så lyckat att det blev repris den 14 juli. *Mary Lou* ställde upp gratis båda gångerna. Vi ser fram mot fler liknande träffar!

Några som också ställt upp är medlemmarna i hembygdsföreningen, som även guidat på Lilla Björka under öppettiderna på söndagarna hela sommaren. Sedan mitten av juni har *Susanne Schlecker* varit ALU-anställd på Lilla Björka. Hon har bl.a. ställt i ordning två sovrum för att göra det möjligt för långväga gäster att övernatta. Under juli har *Karsten Andersson* haft halv ALU-tjänst och tillsammans med *Susanne* röjt och städad i rabatterna.

Snart ska arbetet med renoeringen av kyrkstallet påbörjas och i dagarna har vi fått länsantikvariens rapport om projektering av boningshuset och skri-varstugan.

Det finns anledning att återkomma med nya rapporter från Lilla Björka för här kommer det att hända saker!

/Märta Schlecker

Lilla Björka bästa sommarminnet

Äntligen, efter alla uppskjutna beslut, blev det av att besöka Elins hem. Att få uppleva Lilla Björka i sommarsolig fägring och få äran att bli de första nattgästerna sedan husköpet blivit klart fick oss att inse betydelsen av att inte längre förhålla oss.

Väl på plats funderar jag över hur väl atmosfären ändå stämmer överens med den Elin jag under gångna månaders studier lärt känna. Detta trots att huset under många år varit i andras ägo och dessutom ännu ej är fullt möblerat.

Arkitekten Carl Bergsten ritade Lilla Björka 1922. Hans namn förknippas annars med större stadsbyggnader som Hjorthagens kapell och Liljevalchs konstmuseum. Bergsten ansågs på sin tid rita både egensinniga och ovanliga byggnader. Inspirationen hämtade han i dåvarande kultur- och konstmetropolen Wien. Där utvecklades en speciell form av jugendstil, en klassicism, där man skalat bort överflödiga dekorativa element. Formerna blev geometriska, strama och enkla. Denna klassiska rationalism kom att förebåda funktionalismen. På 1920-talet visar Bergstens arkitektur på ett nytt formspråk, där tradition och vardagstrevnad kommer i förgrunden.

Kanske var det just denna "nya" stil hos Bergsten som slog an en ton hos Elin Wägner. För visst möter man här på Lilla Björka klanger från arkitektens hela formregister. Det genuint småländska intrycket ger främst den röda brädklädda fasaden. Men även det svagt lutande taket, som ger tvära gavlar, belyser något av den kärva karaktär som är specifik för just småländska gårdsbyggnader. Vanligt förekommande är också spinnrocksfönster. Elins har dock fått en speciell design.

Invändigt tycks Bergsten ha sökt sammansmälta förenklade jugendformer med element anpassade till vardagslivets behov och på så vis har han uppnått en helhetsverkan. Till det egenartade i Elins hus hör de speciella överstyckena över dörrar och fönster. Värda att nämna är också de väggfasta bokhyllorna och den vackert formade trappan upp till övervåningen. Eftersom Bergsten även ritade inredningar och möbler är det inte omöjligt att han även formgivit de vackra kakelugnarna och den öppna spisen i vardagsrummet som dock inte har kvar sitt ursprungliga utseende.

Lilla Björka är värt ett besök av många anledningar. Det vore en glädje att så småningom få se huset i sitt ursprungliga skick, t.ex. att masonit-skivorna avlägsnades från väggarna och de nu gömda pastellfärgade bräderna får komma fram.

Fönstret i trappan borde också återställas till normal storlek och väggen mellan hall och serveringsrum öppnas - allt för att släppa in mer ljus.

/Barbro Ek

Hur såg det ut på Lilla Björka på Elins tid?

Inför arbetet med att renovera Lilla Björka kommer ofta frågan om husets ursprungliga färger och inredning upp. Med stort intresse har vi läst Ria Wagners skildringar från besöken hos Faster och girigt tagit till oss alla sakuppgifter. Så här skriver hon t.ex. om vardagsrummet i en artikel i tidningen Vårt Hems julbilaga 1944:

"I bokväggen, som avbryts av fönstret ut mot vägen, där man sätter ljusstakarna på juldagsmorgonen för att lysa folket till kyrkan, hittar vi några vackra band av Almqvist, en författare, som Elin Wägner har en öm känsla för. Vid fönstret står ekbyrån med träinläggningarna, där en låda är ägnad släktkänslan och porträtten och den nedersta dras ut ibland för att hitta några tidiga noveller eller tidningsartiklar. För tjugo år sedan var nog rummets färgskala revolutionerande, nu är den enbart en njutning, väggen blå som Greklands himmel, var skulle det djärva perspektivet på Parthenons pelare hänga om inte här, taket av patinerat silver, möblerna klädda i varm, djupröd färg.

Över soffan, där man sitter om vinterkvällarna och ser björkveden flamma i den öppna spisen, hänger en tavla hållen i mörka färger, det är Johannes, den unge evangelisten. Örnen har gripit pennan mellan sina klor och börjar den latinska meningen "In principio erat verbum". En symbolisk tavla om man så vill i ett hem, där ordet är en levande makt. Men symbolen är något felaktig, ty Elin Wägner har aldrig låtit örnen ta pennan ur sin hand.

Den gäst finns inte, som kan ta trappan på Lilla Björka i ett slag, på uppvägen stannar man framför hyllan i trappavsatsen, där varje bokrygg väcker läslusten till liv. På nervägen hejdar man sig framför den gamla kartan över Norrvidinge härad, där Berg står utsatt med en liten kyrka som beteckning. Vet man, att bokförläggare Tor Bonnier en gång hittade kartan hos bouquinisterna vid Seine, blir pausen framför kartan ännu mer stämningsmättad."

Vi vill gärna ha fler minnen från Lilla Björka. Känner du någon som varit där på Elins tid eller vet du någon som skrivit om sina upplevelser i huset? Skriv till Bergsluft och berätta!

Till förmån för Lilla Björka

Vi har fortfarande kvar de fina litografierna av Sven Ljungberg med motiv från Lilla Björka och Elin Wagners romaner. En mapp med tre färglitografier kostar 2.500 kr och kan beställas genom *Berit Hansson*, Landstinget Kronoberg, 0470-77 62 00.

En fin present till någon högtidsdag eller en välkommen lotterivinst!

Modergudinnor på Medelhavsmuséet

En liten grupp från Elin Wägner-sällskapet reser i oktober till Kreta för att möta samma inspirationskällor som Elin Wägner gjorde på sina resor dit på 30-talet. Som en förberedelse för resan anordnar vi en specialvisning på Medelhavsmuséet i Stockholm den 12 september kl 19.00. Entré och visning kostar för EW-sällskapets medlemmar 25 kr och för övriga 50 kr.

Begränsat antal, anmälningar till Ingrid Claréus, 08-21 10 23 eller Marianne Enge Swartz, 08-30 69 07 (kvällar). Välkomna!

Parnass

Tidskriften Parnass är ovanlig på det viset att den vänder sig till bok- och litteratörskare snarare än till litteraturvetare med välskrivna och alltid spännande illustrerade artiklar. Lärare kan köpa klassuppsättningar!

Medlemmar av litterära sällskap erbjuds rabatt på prenumerationen. Det senaste numret behandlar Edith Södergran och i följande nummer kan ni läsa om Hjalmar Bergman / Fredrika Bremer, Viktor Rydberg och Fritiof Nilsson Piraten. Förra året hade Parnass ett specialnummer om Elin Wägner.

Vi skickar med en prenumerationsblankett!

Välkommen till årets Elin Wägner-seminarium

Temat för seminariet - som vanligt på St. Sigfrids folkhögskola - den 23-24 september är i år *Elin Wägner och politiken*. Vi utgår från hennes romaner och får lyssna till duktiga föreläsare men det blir också tillfälle att diskutera kring kvinnornas deltagande i politiken i dag. Vid lördagskvällens samkväm kommer Årets Väckarklocka att utdelas.

Program och anmälningsblankett finns med i detta utskick. Sprid information om seminariet i vänkretsen och på arbetsplatsen!

Världens längsta bokbord

anordnas längs hela Drottninggatan i Stockholm den 27 augusti. Som vanligt kommer Elin Wägner-sällskapet att ha ett bord med försäljning av skrifter och information. Jessica och Karin, som haft hand om bokbordet i flera år, ställer upp men vill gärna ha hjälp av flera entusiaster. Ring Jessica Sjögren, 018-24 62 40 om du vill hjälpa till ett par timmar!

I Växjö i höst

Tack vare mina kontakter i Småland och framför allt mina vänner i Elin Wägner-sällskapet kommer jag att finnas i Växjö under hösten 1995. Mellan den 9 sep. och 10 nov. vistas jag som gästforskare vid Högskolans institution för humaniora. Där ämnar jag bedriva mina Elin Wägner-studier, främst genom en undersökning av hennes bidrag till Tidevarvet. Om tiden räcker till vill jag gärna tillbringa ett par dagar i Göteborg (bland Elins papper i kvinnohistoriska samlingarna), Stockholm och Uppsala. Jag ser också fram emot att få delta i höstseminariet och återse många vänner.

Något av intresse upptäckte jag nyligen, då jag med tanke på årets seminarium om Elin och politiken läste om hennes brevväxling med den brittiska fredsaktivisten *Vera Brittain*. Där läste jag att Vera Brittain föreläste i Växjö den 7 oktober 1945 om "The Shape of the Future". Sedan låg hon över hos Elin och det var då deras vänskap började. Arrangör i Växjö var (såvitt VB kunde minnas senare) en fröken Ingegärd Thorén, Södra Esplanaden 15, som sannolikt var lärarinna. Det vore roligt att höra om någon av sällskapets medlemmar i Växjötrakten var med på mötet 1945 eller känner/kände fröken Thorén.

/Sarah Death

(Skriv eller ring till Bergslufts redaktion, 0470-77 55 57, om ni har något att berätta så vidarebefordrar vi upplysningarna till Sarah.)

Nästa nummer av Bergsluft

kommer ut i slutet av november tillsammans med småskrift nr 6.

Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

Manusstopp: 1 november